

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).12
УДК 796.06:930.85

Марцінковський І. Б.,
кандидат медичних наук, доцент кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

СПОРТИВНЕ ЖИТТЯ У КИЄВІ ТА ГУБЕРНІЯХ ЗА ГЕТЬМАНАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

На матеріалі газети «Відродження» встановлено, що попри значні економічні труднощі, пов'язані із Першою світовою війною, спортивне життя у новоствореній на уламках Російської імперії Українській Державі розвивалося, продовжуючи традиції попередніх років та отримало нові перспективи у своєму розвитку. За Гетьманату уряд приділяв значну увагу національній освіті, у тому числі й у галузі спорту. На той час у Києві та губернських містах і містечках функціонували спортивні товариства, як українські, так і національних меншин, які залучали громадян до занять різноманітними видами спорту. У державі проводилася підготовка педагогічних кадрів з фізичного виховання. У спортивному русі та розвитку спорту в Українській Державі активно включалися не тільки різноманітні соціальні групи населення, у першу чергу військові, але й жінки, які брали дієву участь в діяльності спортивних товариств, змагань, організації дитячих спортивних майданчиків за місцем проживання на теренах усієї держави.

Ключові слова: фізична культура, спорт, Українська Держава.

Martsincovskiy Igor, Sports life in kyiv and provinces under the hetmanate of the ukrainian state According to the Renaissance newspaper, despite the significant economic difficulties associated with the First World War, sports life in the newly formed Ukrainian Empire in the ruins of the Russian Empire developed, continuing the traditions of previous years and gaining new prospects in its development. Under the Hetmanate, the government paid considerable attention to national education, including sports. At that time, sports associations, both Ukrainian and national minorities, functioned in Kyiv and provincial cities and towns, involving citizens in various sports. The state trained teachers in physical education. The sports movement and the development of sports in the Ukrainian state actively involved not only various social groups, especially the military, but also women who took an active part in sports clubs, competitions, children's playgrounds in the country. The material of the article partially fills the information gap in the history of the development of Ukrainian sports and the training of specialists in physical education for the Ukrainian People's Republic in the Dnieper Ukraine.

Key words: physical education, sports, Ukrainian State.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток фізичної культури і спорту в Україні після Петроградської лютневої/березневої революції (з 23 лютого по 3 березня / 8–16 березня н. ст.) 1917 р. відбувалося у тісному зв'язку із соціально-економічними та політичними подіями у державі. Повідомлення про революцію у Петрограді й повалення самодержавства прийшло в Україну на початку березня 1917 р. (у Києві перша інформація стала відомою 3 березня). Лютнева (Березнева) революція стала початком Української національно-демократичної революції та боротьби за відродження державності України. 3 (16) березня 1917 р. у Києві скликано представників політичних, громадських, культурологічних, просвітницьких і професійних організацій та створено громадський комітет, а 4 (17) березня проголошено утворення Української Центральної Ради (УЦР). Цього ж дня про утворення УЦР було повідомлено керівництво Тимчасового уряду Росії. Згідно І Універсалу УЦР, прийнятого 10 (23) червня, Україна проголосувалася автономією у складі Росії, але Тимчасовий уряд негативно поставився до такого рішення. Із захопленням більшовиками влади в Росії, УЦР 7 (20) листопада проголосила Українську Народну Республіку (УНР) із визначеною територією у федеративних зв'язках із Росією. Рада народних комісарів Росії 17 грудня оголосила УЦР ультиматум, який вона відкинула. Тоді більшовицька армія розпочала наступ на Україну: після невдалого листопадового більшовицького повстання у Києві та роззброєння 2-го гвардійського корпусу росіян під проводом Є. Бош, який вторгся на територію Української Держави, у Харкові 30 грудня 1917 р. (12 січня 1918 р.) сформували Всеукраїнський центральний виконавчий комітет, як український радянський уряд на протипагу до УЦР та УНР. 12 лютого 1918 р. у Харкові проголошується Донецько-Криворізька республіка. Повномасштабна війна, яку розгорнула проти УНР Радянська Росія, переконала керівництво УЦР відмовитися від федерації з Росією. 22 січня 1918 р. УЦР проголосила ІV Універсал, згідно якого УНР стала самостійною і суверенною державою. Непроста політична та економічна ситуація в країні на тлі продовження 1-ї Світової війни призвела до того, що внаслідок перевороту встановилася Українська Держава (з 29 квітня до 14 грудня 1918 року), очолювана гетьманом П. Скоропадським.

Попри значні економічні труднощі (падіння промислового виробництва, нехватки продовольства тощо) за Гетьманату приділялася значна увага національній освіті. Так, 1 липня засновано Кам'янець-Подільський державний український університет, а 17 серпня Університет святого Володимира реорганізовано в Київський державний український університет, 14 листопада – Українську академію наук, 2 серпня затверджений закон про створення фонду Національної бібліотеки Української Держави (нині – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського). За Української Центральної Ради впродовж 13 місяців було засновано 53 українські гімназії, переважно в селах, оскільки тут найбільше не вистачало навчальних закладів. У навчальних закладах, в першу чергу початкового рівня, не вистачало педагогічних кадрів, у тому числі й підготовлених фахівців з фізичного виховання [2]. Матеріал статті частково заповнює інформаційну прогалину в історії розвитку українського спорту та підготовки фахівців-педагогів з фізичного виховання за

УНР у Наддніпрянській Україні.

Метою дослідження стало історико-бібліографічне узагальнення особливостей спортивного життя в Києві та губерніях за Української Держави (Гетьманату П. Скоропадського).

Наукова новизна. Вперше системно досліджено періодичні друковані видання для вивчення спортивного життя в столиці та в регіонах за Української Держави.

Матеріал та методи. Вивчені підшивки газети "Відродження" за 1918 рік із фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського для з'ясування особливостей спортивного життя за Української Держави з використанням методів – бібліографічного, абстрагування, аналізу й синтезу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повідомлення про результати проведених чи оголошення про заплановані проведення спортивних змагань і заходів з організації спортивних товариств, спортивних свят, з'їздів тощо друкувалися на останніх сторінках газет, у першу чергу щоденної позапартійної демократичної газети "Відродження", що виходила в Києві у 1918 та 1919 роках українською мовою, яку послідовно редагували редакційний комітет, П. М. Гаєнко і П. Г. Певний. Зазначені повідомлення стосувалися найрізноманітніших видів спорту.

У числі 67 від 20 (7) червня 1918 року в рубриці "Спорт" у замітці "В Яхт Клюб" газети "Відродження" повідомляється про результати проведених 26 травня перегонів з прізвищами переможців і назвами вітрильників [3]. Першу гонку на яхті "Бурун" виграв екіпаж з тренером В. К. Чечетом, саме завдяки йому й були ініційовані пам'ятні перегони вітрильників. Постать В. К. Чечета (1891 – 1974) є надзвичайно цікавою – військовий льотчик на фронтах Першої світової війни, у 1918 р. хорунжий, льотчик-спостерігач у Першому Українському армійському авіаційному загоні Армії Української Народної Республіки, конструктор-суднобудівник, винахідник трикорпусного спортивного судна та автор терміну – тримаран, з 1923 р. емігрував до США, де працював дизайнером і художником, малював зірок Голівуду, оформляючи обкладинки журналів "Picture Play", "The American Weekly", "Physical Culture Magazine", "Liberty", "Photoplay" та інші.

Революційні події 1917–18 рр. з артилерійськими обстрілами завдали власникам яхт збитків, а найгірше те, що гинули спортсмени. Жертвою "червоного терору" став відомий київський адвокат, прихильник спорту та неодноразовий арбітр перегонів вітрильників М. І. Головач. У замітці зазначено: "Ім'я командора, д-ра Є. Ф. Гарнич-Гарницького, служить запорукою того, що приз, який встановив тренер п. В. К. Чечет в пам'ять забитого большевиками члена клубу п. М. І. Головача, буде розиграно біжучим літом як найкраще" [3]. Варто відзначити, що Київський яхт-клуб було засновано 6 (18) березня 1887 р., де головним ініціатором створення клубу та його першим командором став професор, завідувач кафедри госпітальної хірургії Київського університету св. Володимира О. Х. Рінек. Яхт-клуб з гаванню розташовувався на Трухановому острові. З 29 травня по 15 жовтня 1913 р. у Києві проходила промислова і сільськогосподарська виставка, яка стала нагодою з одночасним проведенням Спортивної олімпіади, в програму якої серед різних видів спорту увійшли гребні та вітрильні змагання.

Про підтримку вітрильного спорту в молодій країні свідчить відвідання гетьманом П. Скоропадським і німецьким генерал-фельдмаршалом Г. фон Айхгорном яхт-клубу та їхня присутність на річкових перегонах вітрильників 21 червня 1918 р. [55]. Їхні імена внесли у книгу почесних гостей, а члени клубу поставили питання про перейменування клубу "гетьманським". 15 липня П. Скоропадський став членом яхт-клубу – на гетьманській яхті капітаном Зеленим було урочисто піднятий державний прапор. Пароплавом "Гончаров" на урочистості прибуло вище військове і цивільне керівництво Української Держави – військовий міністр О. Ф. Рогоза (Рагоза), міністр шляхів сполучення Б. О. Бутенко та інші.

18–19 серпня 1918 року відбувся дводенний "гребний пробіг флотилії з 6 човнів" Дніпром на дистанцію у 100 верст (1 верста рівна 1066,781 м) від Києва до місця впадіння річки Самари в Дніпро і назад до столиці [21].

Київський яхт-клуб завершив сезон 1918 року 22 вересня, коли на воду вийшли усі судна. Після гуляння, яхтсмени поставили судна на зимову стоянку, яка затягнулася до 1937 р., оскільки більшовики конфіскували майно, потім сталася пожежа, що знищила більшість суден. Тільки 1924 р. базу передали Палацу піонерів, де через 13 років відновилися тренування.

Значну цікавість викликали змагання з легкої атлетики, а тому близько 50 осіб різної статі зібралися на цикл лекцій з цієї дисципліни, яку читали "відомі спортсмени" "пп. Красовський, Аносгейм та Коминков" [10].

Із закінченням Першої світової війни група колишніх офіцерів розпочала роботу із заснування "Першого товариства з фехтування в Україні", де прагнула не тільки повернути забутий вид спорту, але й відновити "запорізьські прийоми фехтування" [48]. У той час в Одесі функціонувало "Гимнастично-фехтувальне товариство" [52]. В одному з номерів газети "Відродження" за 1918 рік повідомлялося про занепокоєння з приводу зникнення П. А. Заковорта – спортсмена-фехтувальника та тренера, учасника Олімпіади 1900 р., який того року, як з'ясувалося пізніше, став тренером курсів гімнастики та фехтування Червоної Армії [11].

"Союз навчателів гімнастики і танців" в одному зі своїх газетних оголошень запрошував до нового товариства у помешканні Товариства "Сокіл" за тодішньою київською адресою вул. М. Васильківська, будинок № 7 [17]. Спорт не тільки зміцнював організм фізично, але й у той неспокійний час дозволяв рятувати життя. У замітці "Рятуєчий плив" розповідається як наприкінці січня 1918 року, під час "червоного терору", розпочатого військовими М. А. Муравйова у Києві, "відомий київський спортсмен – зараз навчатель гімнастики в школі підстаршин" капітан П. Мошинський одним стрибком подолав півторасажневий (близько трьох метрів) паркан, викликавши замішання серед більшовицького конвою, що дозволило решти в'язням втекти від неминучої смерті під хаотичні постріли розстрільної команди. "Треба зазначити, що взагалі всі вихованці Київського Козацького Корпусу, до яких належить п. Мошинський, чудові гимнасти" [15].

Серед спортивно-громадських кіл з плавання порушувалися питання про приділенню більшої уваги до практичної підготовки, а в теорії використати один з кращих на той час посібників з плавання "Мистецтво плавання" А. Д.

Шемонського та інших авторів [50].

У 1918 році виповнилося 15 років як в Київському кадетському корпусі вихователем і полковником, пізніше генералом, Маленко був запроваджений футбол. Відзначаючи перших кадетів-спортсменів, автор замітки звертає увагу на недостатній розвиток футболу в Боярці, Мотовилові, Пущі Водиці, Святошині [54].

У той час в Києві та околицях серйозним конкурентом футболу став гандбол, який популяризував в м. Одеса член Товариства "Сокіл" д. Е. Ф. Мали [4].

За прикладом попередніх років у 1918 р. "багато киян та киянок", незважаючи на дорожнечу бензину, розпочали літній сезон автомобільного туризму як Україною, так і за кордон – до Варшави й Відня [1].

Продовж літа-осені 1918 року на Печерському іподромі в Києві (тепер вул. М. Омеляновича-Павленка, 9) регулярно проходили кінні змагання, які збирали значну кількість глядачів. Київські газети щотижня інформували читачів про кінні перегони. З усіх спортивних повідомлень газета "Відродження" найбільшу кількість друкувала саме про кінні перегони. З одного боку така зацікавленість мотивувалася традиційністю і популярністю цього виду спорту серед містян, його видовищністю, а з іншого – на перегонах робилися грошові ставки і тим самим привертало увагу до результатів забігів. Зауважимо, що початку ХХ ст. коні відігравали значну роль у транспорті, а кавалерія була одним із основних родів військ. Уміння доглядати за конем виховувалося з дитячих років, а особливо серед військових. Любов'ю до коней та умінням виконувати кавалерійські вправи відзначався й П. Скоропадський. Недивно, що кінні змагання були одними з найулюбленіших видів спорту серед населення, а особливо серед військових. У газетних замітках повідомлялися час проведення забігів, назви коней у забігах та прізвища жокеїв і, звісно ж, переможців забігів. Цікавість до кінних змагань проявляли союзники – німці, які вправлялися на іподромі. При значній кількості містян на іподромі 23 вересня 1918 р. провели військово-спортивне свято [13; 14; 19; 20; 22; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36; 37; 38; 39; 40; 41; 42; 43].

Кінний спорт вимагав розвитку племінного конярства, про що писалося у статті "Конезаводство на Україні" [9]. Перша світова війна завдала значної шкоди кінному спорту, оскільки значна кількість коней вилучалася для потреб армії, але спортивні фаворити і племінні коні все ж залишалися у конюшнях для розведення. Непоправної шкоди завдала більшовицька окупація за якої вилучалися усі коні. Кінні господарства зазнали збитків, які склали близько мільйона карбованців. Щоб попередити подальшу непоправиму шкоду конярству під час господарської розрухи, на шпальтах газет пропонувалося заборонити вивіз з України існуючого племінного матеріалу [9]. Проте, попри значні несприятливі фактори, місцеві конезаводчики зберегли породу спортивних коней. У неоголошеному суперництві кращих конюшень Відня, Берліна і Києва за результатами змагань Україна зберігала першість.

Спортсмени і фізкультурники об'єднувалися у спортивні товариства. Окрім згаданого у статті Київського яхт-клубу, зі шпальт газети "Відродження" можна дізнатися про функціонування таких спортивних об'єднань як "Спортивне товариство фізичного розвитку жінок" [12], "Товариство аматорів фехтування" [48], "Фехтувальне товариство" [52], "Товариство прихильників плавання" [50], Спортивно-культурне товариство "Січ", філії якого діяли в Українському Державному Університеті, в Козятині [47], а також про польське товариство "Сокіл", яке діяло у Києві та Бердичеві [23], про єврейське спортивне товариство "Макабі", яке мало філії в Одесі, Бердичеві, Золотоноші та в інших містах України [7], активним було українське військове Товариство "Батьківщина", яке намагалося створити "Гимнастично-Спортивне Коло", але за браком приміщення передало зібрані кошти Товариству "Січ" [16; 45]. У Києві діяло "Товариство вчителів гимнастики і танців" [49].

У спортивних повідомленнях та оголошеннях звертає на себе увагу гендерність спорту в тогочасному українському суспільстві. Окрім заснованого в Києві "Спортивного товариства фізичного розвитку жінок" [12], в інших товариствах діяли жіночі відділи, зокрема в Товаристві "Січ" в Українському Державному Університеті [53]. Жінки брали активну участь у теоретичній підготовці з окремих видів спорту, зокрема з легкої атлетики [10], в облаштуванні дитячих спортивних майданчиків. Так в Клавдієво Ковельської залізниці ними була облаштована "чудова спортивна платформа", де вдень займалася дівчата, а вечорами збиралися "велика кількість прихильників та прихильниць гри, гимнастики, іншого спорту" [44]. Подібна "спортивна платформа", заснована "відомим діячем по спорту, д-ром Анохіним", яка діяла в Межигір'ї [44]. Союз батьківських організацій середньої школи на час літніх канікул утворив "Спортивне поле" для учнів обох статей, де проводилися ігри в крокет, хокей, футбол, теніс, легкоатлетичні змагання, велосипедна їзда. Ставилося питання придбання "паралельних брусів, турніку, дерев'яного коня", облаштування "буфету з необхідними водами" [46]. Приділялася значна увага із залученням молоді до спорту [6].

На літо 1918 року планувалося проведення з'їзду діячів фізичного розвитку [8]. Проте проведення цього з'їзду стало під загрозою з багатьох причин, у тому числі із-за "браку урядової ініціативи" [18]. У замітці зазначалося: "Треба сподіватися, що козака генеральна рада, обов'язки якої полягають в фізичній підготовці козаків, дасть провідні вказівки по спорту для офіції народної освіти та інших, де зосереджені школярі обох полів" [18].

Ініціативна група діячів з фізичного розвитку клопотала перед міністерством народної освіти про відкриття у Києві перших в Україні "Курсів для підготовки вчителів і вчительок гимнастики, танців і інших родів спорту" [11]. Одним із ініціаторів став "відомий київський меценат, спортсмен, який дав великі кошти на організацію потрібної справи, п. Х." [11]. З 1 вересня намічалася проведення повного дворічного курсу навчання та скороченого – тримісячного. Перевагу в прийомі на навчання віддавалося особам з провінції, для чого організували інтернат на 25 осіб різної статі. Для навчання з гимнастики, фехтування, танців, гігієни та інших дисциплін планувалося запросити інструктора з фехтування Варшавської гимнастично-фехтувальної зали та автора праці "Організація фехтувальних свят" полковника Попова, вчителя гимнастики реальної школи В. К. Марзінга з Москви, відомого київського спортсмена, завідувача відділом "Спорт" газети "Відродження", капітана Б. М. Куликова, доктора Анохіна, балетмейстера С. С. Ленчевського, спортсмена і тренера з фехтування П. А. Заковорота й інших фахівців. По закінченню навчання видавався диплом [11].

Спортивне життя за Української Держави було настільки активним, що серед спортивних діячів постало питання проведення Української Олімпіади. У той час авторитетним організатором спортивних змагань в Києві був київський лікар, пропагандист спорту, зокрема важкої атлетики, який першим у Києві отримав офіційний диплом тренера з важкої атлетики (1908), голова Київського олімпійського комітету й голова Оргкомітету Першої російської олімпіади в Києві (1913), редактор київського спортивного журналу "Красота і сила" (з 1913) О. К. Анохін. Беручи до уваги реальні обставини тогочасної політичної й економічної ситуації в країні лікар О. К. Анохін зауважив, що Українську Олімпіаду у "молодій Україні не утворити, що, звичайно, дуже шкода" [5; 51].

Висновки:

1. Встановлено, що попри значні економічні труднощі, пов'язані із Першою світовою війною, спортивне життя у новоствореній на уламках Російської імперії Української Держави розвивалося і продовжувало традиції попередніх років та отримало нові перспективи у своєму розвитку.

2. Матеріали газети "Відродження" за 1918 рік вказують, що за Гетьманату уряд приділяв значну увагу національній освіті, у тому числі й у галузі спорту. На той час у Києві та губернських містах і містечках функціонували спортивні товариства, як українські, так і національних меншин, які залучали громадян до занять різноманітними видами спорту. У державі проводилася підготовка педагогічних кадрів з фізичного виховання.

3. У спортивному русі та розвитку спорту в Українській Державі активно включалися не тільки різноманітні соціальні групи населення, у першу чергу військові, але й жінки, які брали дієву участь в діяльності спортивних товариств, змаганнях, організації дитячих спортивних майданчиків за місцем проживання на теренах усєї держави.

Джерела і література:

1. Автомобільна екскурсія // Відродження. 1918. Ч. 77, 3 липня (20 червня). С. 4.
2. Винниченко В. Відродження нації. У трьох частинах. Київ – Відень, 1920. Репринтне відтворення видання 1920 року. К.: Видавництво політичної літератури України, 1990.
3. В Яхт Клубі // Відродження. 1918. Ч. 67, 20 (7) червня. С. 8.
4. Гра в ручний м'яч (Hand boll) // Відродження. 1918. Ч. 79, 5 липня (22 червня). С. 4.
5. Д-р Анохін про "Олімпіаду" // Відродження. 1918. Ч. 79, 5 липня (22 червня). С. 4.
6. Дружина українських бой-скаутів // Відродження. 1918. Ч. 180, 8 листопада (26 жовтня). С. 8.
7. Жидівські спортивні товариства "Макабі" // Відродження. 1918. Ч. 79, 5 липня (22 червня) 1918. С. 4.
8. З'їзд діячів фізичного розвитку // Відродження. 1918. Ч. 68, 21 (8) червня 1918. С. 8.
9. Коннозаводство на Вкраїні // Відродження. 1918. Ч. 112, 14 (1) серпня. С. 4.
10. Легка атлетика // Відродження. 1918. Ч. 67, 20 (7) червня. С. 8.
11. Маєстро фехтування Заковорот // Відродження. 1918. Ч. 86, 14 (1) липня. С. 4.
12. Нове спортивне товариство // Відродження. 1918. Ч. 67, 20 (7) червня 1918. С. 8.
13. Перегони // Відродження. 1918. Ч. 68, 21(8) червня. С. 8.
14. Перегони // Відродження. 1918. Ч. 77, 3 липня (20 червня). С. 8.
15. Рятуючий плиг // Відродження. 1918. Ч. 67, 20 (7) червня. С. 8.
16. Січ // Відродження. 1918. Ч. 156, 10 жовтня (27 вересня). С. 8.
17. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 67, 20 (7) червня. С. 8
18. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 77, 3 липня (20 червня) 1918. С. 4.
19. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 114, 16 (3) серпня. С. 8.
20. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 117, 21 (8) серпня. С. 4.
21. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 118, 22 (9) серпня. С. 4.
22. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 119, 23 (10) серпня. С. 4.
23. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 120, 24 (11) серпня 1918. С. 4.
24. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 121, 25 (12) серпня. С. 4.
25. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 122, 27 (14) серпня. С. 4.
26. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 126, 1 вересня (19 серпня). С. 8.
27. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 128, 4 вересня (22 серпня) С. 8.
28. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 130, 6 вересня (24 серпня). С. 8.
29. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 132, 8 вересня (26 серпня). С. 11 – 12.
30. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 134, 11 вересня (29 серпня). С. 8.
31. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 135, 13 вересня (31 серпня). С. 8.
32. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 137, 15 (2) вересня. С. 8.
33. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 139, 18 (5) вересня. С. 7 – 8.
34. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 141, 20 (7) вересня. С. 8.
35. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 142, 21 (8) вересня. С. 7.
36. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 144, 25 (12) вересня. С. 8.
37. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 147, 29 (16) вересня. С. 8.
38. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 151, 4 жовтня (21 вересня). С. 7.
39. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 155, 9 жовтня (26 вересня). С. 7.
40. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 157, 11 жовтня (28 вересня). С. 8.
41. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 159, 13 жовтня (30 вересня). С. 7 – 8.
42. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 160, 16 (3) жовтня. С. 8.
43. Спорт // Відродження. 1918. Ч. 162, 18 (5) жовтня. С. 8.

44. Спорт на дачах // Відродження. 1918. Ч. 77, 3 липня (20 червня) 1918. С. 4.
45. Спортивне коло Батьківщина // Відродження. 1918. Ч. 129, 5 вересня (29 серпня). С. 8.
46. Спортивне поле // Відродження. 1918. Ч. 68, 21 (8) червня). С. 8
47. Спортивно-Культурне Т-во "Січ" // Відродження. 1918. Ч. 74, 29 (16) червня 1918. С. 8.
48. Товариство аматорів фехтування // Відродження. 1918. Ч. 68, 21 (8) червня. С. 8.
49. Товариство вчителів гимнастики і танців // Відродження. 1918. Ч. 68, 21 (8) червня 1918. С. 8.
50. Товариство прихильників плавання // Відродження. 1918. Ч. 74, 29 (16) червня. С. 8.
51. Українська "Олімпіада" // Відродження. Ч. 77, 3 липня (20 червня) 1918. С. 4.
52. Фехтувальне товариство // Відродження. 1918. Ч. 74, 29 (16) червня. С. 8.
53. Філії "Січи" // Відродження. 1918. Ч. 180, 8 листопада (26 жовтня). 1918. С. 8.
54. Футбол у Київському кадетському корпусі // Відродження. 1918. Ч. 68, 21 (8) червня. С. 8.
55. Яхт Клуб // Відродження. 1918. Ч. 74, 29(16) червня. С. 8.

References

1. Avtomobilna ekskursiia. (1918, July 3 (June 20)). Vidrozhennia, 77, 4.
2. Vynnychenko, V. (1990) Vidrozhennia natsii. U trokh chastynakh. Kyiv-Viden, 1920. Reprintne vidtvorennia vydannia 1920 roku. Kyiv: Vydavnytstvo politychnoi literatury Ukrainy.
3. V Yakht Kliubi. (1918, June 20 (7)). Vidrozhennia, 67, 8.
4. Hra v ruchnyi miach (Hand ball). (1918, July 5 (June 22)). Vidrozhennia, 79, 4.
5. D-r Anokhin pro "Olimpiadu". (1918, July 5 (June 22)). Vidrozhennia, 79, 4.
6. Druzhyna ukrainskykh boi-skautiv. (1918, November 8 (October 26)). Vidrozhennia, 180, 8.
7. Zhydivski sportyvni tovarystva "Makabi". (1918, July 5 (June 22)). Vidrozhennia, 79, 4.
8. Zid diiachiv fizychnoho rozvytku. (1918, June 21 (8)). Vidrozhennia, 68, 8.
9. Konnozavodstvo na Vkraini. (1918 August 14 (1)). Vidrozhennia, 112, 4.
10. Lehka atletyka. (1918, June 20 (7)). Vidrozhennia, 67, 8.
11. Maestro fektuvannia Zakovorot. (1918, July 14 (1)). Vidrozhennia, 86, 4.
12. Nove sportyve tovarystvo. (1918, June 20 (7)). Vidrozhennia, 67, 8.
13. Perehony (1918, June 21 (8)). Vidrozhennia, 68, 8.
14. Perehony (1918, July 3 (June 20)). Vidrozhennia, 77, 8.
15. Riatuiuchyiy plyh (1918, June 20 (7)). Vidrozhennia, 67, 8.
16. Sich (1918, October 10 (September 27)). Vidrozhennia, 156, 8.
17. Sport. (1918, June 20 (7)). Vidrozhennia, 67, 8.
18. Sport. (1918, July 3 (June 20)). Vidrozhennia, 77, 4.
19. Sport. (1918, August 16 (31)). Vidrozhennia, 114, 8.
20. Sport. (1918, August 21 (8)). Vidrozhennia, 117, 4.
21. Sport. (1918, August 22 (9)). Vidrozhennia, 118, 4.
22. Sport. (1918, August 23 (10)). Vidrozhennia, 119, 4.
23. Sport. (1918, August 24 (11)). Vidrozhennia, 120, 4.
24. Sport. (1918, August 25 (12)). Vidrozhennia, 121, 4.
25. Sport. (1918, August 27 (14)). Vidrozhennia, 122, 4.
26. Sport. (1918, September 1 (August 19)). Vidrozhennia, 126, 8.
27. Sport. (1918, September 4 (August 22)). Vidrozhennia, 128, 8.
28. Sport. (1918, September 6 (August 24)). Vidrozhennia, 130, 8.
29. Sport. (1918, September 8 (August 26)). Vidrozhennia, 132, 11-12.
30. Sport. (1918, September 11 (August 29)). Vidrozhennia, 134, 8.
31. Sport. (1918, September 13 (August 31)). Vidrozhennia, 135, 8.
32. Sport. (1918, September 15 (2)). Vidrozhennia, 137, 8.
33. Sport. (1918, September 18 (5)). Vidrozhennia, 139, 7-8.
34. Sport. (1918, September 20 (7)). Vidrozhennia, 141, 8.
35. Sport. (1918, September 21 (28)). Vidrozhennia, 142, 7.
36. Sport. (1918, September 25 (12)). Vidrozhennia, 144, 8.
37. Sport. (1918, September 29 (16)). Vidrozhennia, 147, 8.
38. Sport. (1918, October 4 (September 21)). Vidrozhennia, 151, 7.
39. Sport. (1918, October 9 (September 26)). Vidrozhennia, 155, 7.
40. Sport. (1918, October 11 (September 28)). Vidrozhennia, 157, 8.
41. Sport. (1918, October 13 (September 30)). Vidrozhennia, 159, 7-8.
42. Sport. (1918, October 16 (4)). Vidrozhennia, 160, 8.
43. Sport. (1918, October 18 (5)). Vidrozhennia, 162, 8.
44. Sport na dachakh. (1918, July 3 (June 20)). Vidrozhennia, 77, 4.
45. Sportyve kolo Batkivshchyna. (1918, September 5 (August 29)). Vidrozhennia, 129, 8.
46. Sportyve pole. (1918, June 21 (8)). Vidrozhennia, 68, 8
47. Sportyvo-Kulturne T-vo "Sich". (1918, June 21 (8)). Vidrozhennia, 74, 8.
48. Tovarystvo amatoriv fektuvannia. (1918, June 21 (8)). Vidrozhennia, 68, 8.
49. Tovarystvo vchyteliv hymnastyky i tantsiv. (1918, June 21 (8)). Vidrozhennia, 68, 8.

50. Tovarystvo prykhylnykyv plavannia. (1918, June 29 (16)). Vidrozhennia, 74, 8.
51. Ukrainska "Olimpiada". (1918, July 3 (June 20)). Vidrozhennia, 77, 4.
52. Fekhtuvalne tovarystvo. (1918, June 29 (16)). Vidrozhennia, 74, 8.
53. Filii "Sichy". (1918, November 8 (October 8)). Vidrozhennia, 180, 8.
54. Futbol u Kyivskomu kadetskomy korpusi. (1918, June 21 (8)). Vidrozhennia, 68, 8.
55. Yakht Kliub. (1918. 29 (16) Juny). Vidrozhennia, 74, 8.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.5(150).13
УДК: 376: 612.885/86

Миценко Є.В.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, старший викладач
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені В. Винниченка

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ПСИХОМОТОРНОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ВІКОМ 4 РОКИ

Розробка інструменту оцінки індивідуального рівня розвитку психомоторики, що відповідають сучасним вимогам педагогічної практики є важливою науковою задачею. Одна із ключових передумов її вирішення полягає в необхідності рівномірно і повно охопити процесом тестування весь спектр доступних людині, як біологічному виду, рухових актів та механізмів їх забезпечення. **Мета** - визначити рівень психомоторного розвитку дітей віком 4 роки. **Задачі**: виділити показники психомоторного розвитку дітей віком 4 роки; визначити довірчий інтервал середнього значення та оцінити дисперсію значень кожного з обраних показників для дітей віком 4 роки. Виділено показники психомоторного розвитку на основі рівневої теорії координації рухів Миколи Олександровича Бернштейна. Проаналізовано дані групи з 25 учасників дослідження. Визначені довірчі інтервали середніх значень за рядом показників психомоторного розвитку дітей віком 4 роки та оцінена їх дисперсія.

Ключові слова: оцінка, психомоторний розвиток, тест, інклюзія.

Mytsenko Ye. Determining the level of psychomotor development by 4 years old children. The tools development for assessing the individual development level of psychomotor skills that meet the modern requirements of pedagogical practice is an important scientific task.

One of the key conditions for its solution is the necessity to cover regularly and fully the testing process of the full range of available to humans as a class, motor acts and mechanisms for their provision.

The optimal theoretical platform for this is the movements coordination theory of Mykola Bernstein.

Goal. Determine the psychomotor development level of 4 years old children. **Objectives:** to identify psychomotor development indicators of 4 years old children; determine the confidence interval of the mean value and estimate the variance of the values for each of the selected indicators by 4 years old children. Taking into account the age characteristics of the target contingent for 4 years old children, five groups of psychomotor development indicators were identified on the basis of Mykola Bernstein's level theory of movements coordination.

To be exact: to assess the work of level "A" – Romberg's test, pulling the rope through the steps of the wall bars, involuntary movement of the back in the process of tilting the head; for level "B" - placing chips on the board, moving the chip to a distance, stopping a tennis ball and reproducing a three-dimensional figure from modeling clay, made without visual control; for level "C" - moving at speed with obstacles, throwing at a target, redrawing elements of a simple, schematic drawing; for level "D" - fastening of clothespins on a wall of a paper cup, carrying out a hoop on the trajectory set by a rope; for level "E" - spontaneous expanded speech.

The data of 25 participants group were studied and analyzed, who at the beginning of the three months practical part of the study were already 48 months old and at the same time not older than 60 month old. The confidence intervals of the mean values for each of the selected indicators of psychomotor development of 4 years old children were determined and their variance was estimated, namely the arithmetic mean, confidence interval estimation of the parameter and standard deviation.

Key words: assessment, psychomotor development, test, inclusion.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Проблема оцінки індивідуального рівня психомоторного розвитку, та намічені нині в педагогічній практиці шляхи її вирішення, стали для нас актуальними в ході роботи інклюзивно-ресурсного центру № 1 міста Кропивницький. Однією з основних функцій центрів такого типу є виявлення особливих освітніх потреб дитини, а саме факту наявності цих потреб, їх характеру і ступеню вираженості. Про це, за рядом напрямів розвитку, командою фахівців формується відповідний висновок. Серед напрямів розвитку, за якими формується висновок, присутні: мовленнєвий, психічний, фізичний. Формувати частину висновку про фізичний розвиток дитини часто доцільно в розрізі психомоторики [6], оскільки, виходячи з досвіду роботи, можна стверджувати, що більшість особливих освітніх потреб у дітей, пов'язані з розладами розвитку комплексного характеру де переплітаються як причини соматичної так і психічної природи. Це ті випадки, в яких особливі освітні потреби зумовлені захворюваннями та станами, що відносяться міжнародною класифікацією хвороб в 11-й редакції до підкласу розладів нервового розвитку під шифром – «6A0» [1]. В цих обставинах, оцінка фізичного розвитку в розрізі психомоторики дає можливість використати суттєві, спільні з психічною сферою критерії, і осмислено та комплексно коригувати освітню програму, умови навчання.

Серед існуючих на сьогодні засобів оцінки психомоторного розвитку людини, ми особливо докладно розглянули